

Bryssel 23.7.2020
COM(2020) 329 final

**KOMISSION TIEDONANTO EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE,
EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN
KOMITEALLE**

Uusi lähestymistapa Atlantin alueen meristrategiaan – Atlantin toimintasuunnitelma 2.0

Kestävää, selviytymiskykyistä ja kilpailukykyistä sinistä taloutta Atlantin alueella Euroopan unionissa edistävä päivitetty toimintasuunnitelma

{SWD(2020) 140 final}

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO.....	2
2. YHTEINEN NÄKEMYS KESTÄVÄSTÄ, SELVIITYMISKYKYISESTÄ JA KILPAILUKYKYISESTÄ SINISESTÄ TALOUDESTA ATLANTIN RANNIKOLLA SIJAITSEVILLA EU:N ALUEILLA	3
3. PILARIT.....	4
PILARI I SATAMAT SINISEN TALouden PORTTEINA JA SOLMUKOHTINA ..	4
Tavoite 1: Satamat kaupankäynnin portteina Atlantilla.....	5
Tavoite 2: Satamat liiketoiminnan katalysaattoreina	5
PILARI II TULEVAISUUDEN SININEN OSAAMINEN JA VALTAMERTEN TUNTEMUS	6
Tavoite 3: Laadukas koulutus ja elinikäinen oppiminen.....	6
Tavoite 4: Valtamerten tuntemus	6
PILARI III: MERTEN UUSIUTUVAT ENERGIALÄHTEET	8
Tavoite 5: Hiilineutraaliuden edistäminen merten uusiutuvia energialähteitä hyödyntämällä	8
PILARI IV: TERVE VALTAMERI JA SELVIITYMISKYKYISET RANNIKOT	9
Tavoite 6: Selviytymiskykyisemmät rannikot.....	10
Tavoite 7: Meriympäristön pilaantumisen torjunta	11
4. TOIMINTASUUNNITELMAN HALLINNOINTI.....	11
4.1. KOORDINOINTI.....	11
4.2. TÄYTÄNTÖÖNPANO JA RAPORTOINTI.....	12
4.3. RAHASTOJEN JA RAHOITUKSEN HYÖDYNTÄMINEN.....	13
5. LAAJEMMAT YHTEYDET JA BREXIT	14
6. PÄÄTELMÄ	14

1. JOHDANTO

Atlantin alueen meristrategia¹ hyväksyttiin vuonna 2011 tukemaan sinisen talouden kestävä kehitystä Atlantin rannikolla sijaitsevilla EU:n jäsenvaltioissa. Strategian toteuttamista varten Euroopan komissio esitti vuonna 2013 Atlantin toimintasuunnitelman². Jotta kestävä ja työpaikkoja tarjoavaan meritalouteen saataisiin uutta nostetta, on aika päivittää alueellisen yhteistyön ensisijaiset tavoitteet sidosryhmien kuulemisen perusteella. Tavoitteena on myös edistää Euroopan toipumista meneillään olevan covid-19-pandemian aiheuttamasta ennennäkemättömästä sosioekonomisesta kriisistä.

Sininen talous Atlantin valtamerellä tuotti 73,4 miljardia euroa bruttoarvonlisäystä ja antoi työtä 1,29 miljoonalle ihmiselle vuonna 2017. Atlantti on EU:n suurin merialue, ja sen osuus EU:n sinisen talouden bruttoarvonlisäyksestä on 36 prosenttia. Atlantin alueen sinisen talouden useiden toimialojen uskotaan kärsivän meneillään olevasta kriisistä. Se vaikuttaa erityisesti meri- ja rannikkomatkailuun, joka on Atlantin alueen sinisen talouden suurin toimiala. Sen osuus tuotetusta bruttoarvonlisäyksestä on 27 miljardia euroa, ja se työllistää 0,76 miljoonaa ihmistä.

Euroopan komissio on jo hyväksynyt joukon toimenpiteitä covid-19-kriisiin vastaamiseksi. Erityisesti koronaviruspandemian aiheuttamien taloudellisten ja sosiaalisten vahinkojen korjaamiseksi, Euroopan elpymisen käynnistämiseksi sekä työpaikkojen suojelemiseksi ja luomiseksi Euroopan komissio esitti 27. toukokuuta ehdotuksensa mittavaksi elvytysuunnitelmaksi. Jotta elpyminen olisi kaikkien EU-maiden kannalta kestävä, tasapuolista, osallistavaa ja oikeudenmukaista, komissio ehdottaa, että perustetaan uusi elpymistä tukeva ohjelma, Next Generation EU³, johon varataan 750 miljardia euroa ja joka sisällytetään vaikutuksiltaan vahvaan, moderniin ja uudistettuun EU:n monivuotiseen budjettiin.

EU:n elvytystoimien keskeisenä periaatteena on kestävyys, johon myös Euroopan komission joulukuussa 2019 hyväksymä Euroopan vihreän kehityksen ohjelma⁴ perustuu. Kyseisen kunnianhimoisen toimenpidekokonaisuuden tavoitteena on tehdä Euroopasta ensimmäinen ilmastoneutraali maanosa vuoteen 2050 mennessä ja parantaa ihmisten, talouden ja koko planeettamme terveyttä.

Euroopan vihreän kehityksen ohjelmassa painotetaan sinisen talouden keskeistä merkitystä tekijänä, jonka avulla mainitut tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Valtamerten rooli ilmastomuutoksen hillitsemisessä ja siihen sopeutumisessa tunnustetaan yhä laajemmin. Lisäksi sininen talous voi edistää osaltaan siirtymistä puhtaaseen energiaan erityisesti hyödyntämällä avomerellä tuotettavan uusiutuvan energian kasvavaa potentiaalia ja hallinnoimalla merialueita kestävämmällä tavalla.

Se voi myös auttaa lieventämään ilmastomuutosta edistämällä luontopohjaisia ratkaisuja ja parantamalla vesi- ja meriluonnonvarojen hyödyntämistä, kuten uusien proteiinilähteiden tuotantoa ja käyttöä, mikä voi lievittää maatalousmaahan kohdistuvaa painetta. Tätä varten Euroopan komissio hyväksyi 20. toukokuuta uuden vuoteen 2030 ulottuvan EU:n biodiversiteettistrategian⁵, joka on keskeinen osa Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaa. Strategian tavoitteena on suojella luontoa ja pysäyttää ekosysteemien rappeutuminen. Lisäksi

---

¹ COM(2011) 782 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/ALL/?uri=CELEX:52011DC0782>.

² COM(2013) 279 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?qid=1395674057421&uri=CELEX:52013DC0279>.

³ COM(2020) 456 final

⁴ COM(2019) 640 final

⁵ COM(2020) 380 final

Euroopan komissio on hyväksynyt pellolta pöytään -strategian⁶ oikeudenmukaista, terveyttä edistävää ja ympäristöä säästävää elintarvikejärjestelmää varten.

Elvytystoimien yhteydessä EU on myös hyväksynyt matkailu- ja liikennepolitiikan suuntaviivat, jotta Eurooppa pääsisi nauttimaan rentouttavasta ja ennen kaikkea turvallisesta matkailukaudesta. Matkailusta ja liikenteestä vuonna 2020 ja sen jälkeen annettussa tiedonannossa korostetaan, kuinka tärkeää on suojella ja ennallistaa Euroopan maa- ja merialueiden luontopääomaa kestävää sinistä ja vihreää taloutta koskevan strategisen lähestymistavan mukaisesti.

Tarkistettu toimintasuunnitelma edistää osaltaan elvytystoimia sinisessä taloudessa. Siinä keskitytään avainaloihin, joilla kestävä muutos yhdistyy suureen työllistämispotentiaaliin Atlantin rannikkoyhteisöissä. Esimerkiksi siirtyminen merellä tuotetun uusiutuvan energian hyödyntämiseen edistää kestävää rannikkomatkailua ja lisäksi tarjoaa merkittäviä työllistymismahdollisuuksia Atlantin alueella. Toimintasuunnitelmassa hahmotellaan ympäristöystävällistä merenkulkua ja innovatiivisia satamatoimintoja, jotka pienentävät EU:n hiili- ja ympäristöjalanjälkeä.

Toimintasuunnitelman laatimista edelsi pitkä prosessi, joka alkoi vuonna 2018 julkaistulla väliarvioinnilla⁷ ja jatkui alhaalta ylöspäin etenevillä kuulemisilla⁸ sidosryhmien ja Atlantin alueen jäsenvaltioiden kanssa. Väliarvioinnista käy ilmi, että Atlantin toimintasuunnitelman pohjalta on käynnistetty yli 1 200 uutta merialan hanketta ja saatu investointeja lähes 6 miljardia euroa, suurimmaksi osaksi EU:n talousarviosta. Siinä tuodaan myös esiin tarve parantaa suunnitelman temaattista painotusta ja hallintorakennetta ja ottaa käyttöön seurantakehys.

2. YHTEINEN NÄKEMYS KESTÄVÄSTÄ, SELVIYTYMISKYKYISESTÄ JA KILPAILUKYKYISESTÄ SINISESTÄ TALOUDESTA ATLANTIN RANNIKOLLA SIJAITSEVILLA EU:N ALUEILLA

Tämän tarkistetun Atlantin toimintasuunnitelma 2.0:n tarkoituksena on hyödyntää sinisen talouden potentiaalia Atlantin alueella sekä samalla säilyttää meren ekosysteemit ja edistää ilmastonmuutoksen hillitsemistä ja siihen sopeutumista. Se on linjassa kestävästä kehitystä koskevien maailmanlaajuisten sitoumusten kanssa ja kuuluu olennaisena osana Euroopan komission vuosiksi 2019–2024 määrittämiin poliittisiin painopisteisiin, joista voidaan mainita erityisesti Euroopan vihreän kehityksen ohjelma, ihmisten hyväksi toimiva talous ja vahvempi EU maailmannäyttämöllä.

Toimintasuunnitelman päämääränä on saavuttaa seitsemän tavoitetta neljän aihekohtaisen pilarin puitteissa toteutettavilla konkreettisilla toimilla, joihin osallistuvat kaikki asiaankuuluvat Atlantin alueen sidosryhmät. Pilarit ovat seuraavat:

---

⁶ COM(2020) 381 final

⁷ SWD(2018) 49 final, https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/sites/maritimeaffairs/files/swd-2018-49_en.pdf

⁸ Euroopan komissio järjesti sidosryhmille suunnattuja työpajoja Gran Canarialla (Espanja), Viana do Castelossa (Portugali), Dublinissa (Irlanti), Liverpoolissa (Yhdistynyt kuningaskunta) ja Bordeaux'ssa (Ranska) syyskuun ja marraskuun välisenä aikana vuonna 2018. Työpajojen tulokset ovat nähtävissä internetissä: <https://webgate.ec.europa.eu/maritimeforum/en/node/4400>

3. PILARIT

Uuteen toimintasuunnitelmaan sisältyy neljä pilaria, joissa esitetään konkreettisia tapoja toteuttaa yhteinen näkemys käytännössä. Ne ovat luonteeltaan täysin yhteenliittyviä ja alueiden rajat ylittäviä. Kyseisissä neljässä pilarissa käsitellään keskeisiä haasteita ja pyritään edistämään kestävää sinistä kasvua sekä lisäämään alueellista yhteistyötä ja yhteenkuuluvuutta EU:n Atlantin alueella. Galwayn julistuksen⁹, Belémin julkilausuman¹⁰ ja Atlantin valtameren tutkimusyhteenliittymän¹¹ puitteissa toteutettavat tutkimustoimet liittyvät kaikkiin pilareihin. Ne tuovat toimintasuunnitelmaan kansainvälisen ulottuvuuden ja tukevat sen toteuttamista parantamalla ymmärrystä muuttuvasta Atlantin valtamerestä ja sen vaikutuksista rannikkoyhteisöihin ja kehittämällä innovatiivisia ratkaisuja.

Pilareissa keskitytään ongelmiin, joita yksi rannikkoalue ja yksi valtio eivät pysty yksinään ratkaisemaan, ja tapauksiin, joissa on tehokkaampaa toimia yhdessä ja etsiä vastauksia rannikkoalueilla elävien ihmisten jokapäiväisen elämän kannalta merkittäviin haasteisiin.

Kuulemismenettelyn aikana saatu palaute ja asianomaisten viiden EU-jäsenvaltion kanssa käydyt keskustelut auttoivat määrittämään täsmällisiä ja kuitenkin toisiinsa liittyviä ja toisiaan vahvistavia **tavoitteita ja toimia**. Sovitut tavoitteet ja toimet eivät ole tyhjentyviä.

Tähän tiedonantoon liittyvässä komission yksiköiden valmisteluasiakirjassa esitetään yksityiskohtaisesti kuhunkin pilariin liittyvät konkreettiset toimet ja keinot niiden toteuttamiseksi.

PILARI I SATAMAT SINISEN TALOUDEN PORTTEINA JA SOLMUKOHTINA

Rannikkomatkailu, vesiviljely, laivanrakennus samoin kuin merten uusiutuvien energialähteiden kaltaiset kasvavat toimialat keskittyvät tai liittyvät läheisesti satamien toimintaan. Satamilla voi olla merkittävä rooli näiden alojen kestävä kehityksen ja hiilettömään talouteen siirtymisen kannalta. Jotta tätä mahdollisuutta voitaisiin hyödyntää, Atlantin satamien roolia ja potentiaalia on tarkasteltava uudelleen. Samalla on vahvistettava satamaoperaattoreiden roolia sinisen liiketoiminnan katalysaattoreina. Toisaalta satamien on toimittava keskenään yhteistyössä, jotta ne voivat saada rahoitusta älykkäisiin infrastruktuureihin ja suunnitella paremmin kapasiteetin kehittämistä mukautuakseen kasvavaan kauppaan.

⁹ Euroopan unioni, Kanada ja Yhdysvallat allekirjoittivat 24. toukokuuta 2013 sopimuksen Atlantin valtameren alueen yhteistyöstä. http://ec.europa.eu/research/iscp/pdf/galway_statement_atlantic_ocean_cooperation.pdf#view=fit&pagemode=none

¹⁰ Euroopan unioni, Brasilia ja Etelä-Afrikka allekirjoittivat 13. heinäkuuta 2017 Belémin julkilausumaan Atlantin tutkimus- ja innovointiyhteistyöstä. http://ec.europa.eu/research/iscp/pdf/belem_statement_2017_en.pdf

¹¹ AORAan osallistuvat EU, Yhdysvallat ja Kanada. AORAn ansiosta Atlantin valtameren tutkitaan nykyisin jo noin 25 eri hankkeessa, joissa on mukana yli 500 kansainvälistä tutkijaryhmää. <https://www.atlanticresource.org/aora>

Merialan innovointi voi auttaa pääsemään eroon hiilidioksidipäästöjen lähteistä merellä. Käytettävissä on esimerkiksi teknologioita, jotka vähentävät alusten hiilidioksidipäästöjä. Tällaisia ovat muun muassa nesteytettyä maakaasua, vedyn tuotantoa, ilmavoitelua, tuulen käyttövoimaa ja pakokaasuja koskevat teknologiat. Asentamalla vaihtoehtoisten polttoaineiden lataus- ja tankkausinfrastruktuuria satamiin ja rahtiterminaaleihin, myös laiturissa olevia aluksia varten, parannettaisiin merkittävästi ilmanlaatua rannikkoyhteisöissä.

Edellä mainittuihin tarpeisiin vastaamiseksi tähän pilariin sisältyy **kaksi erityistavoitetta** ja joukko konkreettisia toimia.

Tavoite 1: Satamat kaupankäynnin portteina Atlantilla

Toimet

- ▶ Kehitetään Euroopan laajuisen liikenneverkon (TEN-T) merten moottoriteitä Atlantilla
- ▶ Luodaan vihreiden satamien verkosto vuoteen 2025 mennessä
- ▶ Tuetaan lähimerenkulkuverkostoa Atlantin alueella Irlannin yhteyksien parantamiseksi
- ▶ Käynnistetään nesteytettyä maakaasua koskeva Atlantin alueen strategia
- ▶ Kehitetään eko-kannustinjärjestelmiä satamainfrastruktuurin parantamiseksi
- ▶ Kehitetään yhteiset jätehuolto- ja jätteenkäsittelysuunnitelmat Atlantin satamia varten

Tavoite 2: Satamat liiketoiminnan katalysaattoreina

Toimet

- ▶ Kehitetään sinistä taloutta vauhdittava järjestelmä Atlantin satamia varten avuksi innovatiivisten yritysten laajentumiseen
- ▶ Jaetaan parhaita käytäntöjä, vaihdetaan ajatuksia ja puututaan ongelmiin yhdessä
- ▶ Laajennetaan tietojenkeruuta myös muuhun kuin perinteisiin (logistiikka)tietoihin
- ▶ Lisätään satamien talouspotentiaalia koskevaa tiedottamista ja parannetaan tietojen saatavuutta

PILARI II TULEVAISUUDEN SININEN OSAAMINEN JA VALTAMERTEN TUNTEMUS

Oikeanlaiset taidot ovat olennaisen tärkeitä, jotta voidaan hyötyä innovoinnista ja ottaa nopeasti käyttöön sinisiä teknologioita. Liiketoimintatiedon hallintajärjestelmään perustuvan sinisen talouden erikoiskoulutuksen tarjoaminen voi houkutella nuoria lahjakkuuksia sinisen talouden pariin ja edistää EU:n Atlantin alueen tuottavuutta ja parantaa sen kilpailukykyä.

Vaikka erikoistuneita klustereita on jo toiminnassa paikallis- ja aluetasolla, tehokas merialuetta koskeva yhteistyö voi helpottaa pätevien työntekijöiden liikkumista yli valtioiden rajojen kehittyvien työmarkkinoiden kysyntään vastaamiseksi. Toinen keskeinen alue on valtamerten tuntemus. Valtamerten tuntemus auttaa kansalaisia mukauttamaan jokapäiväistä käyttäytymistään tehdäkseen tietoon perustuvia ja vastuullisia päätöksiä, jotka edistävät yhteisen luomisen toimintamalliin perustuvaa valtameren hyödyntämistä.¹²

Edellä mainittuihin tarpeisiin vastaamiseksi tähän pilariin sisältyy **kaksi erityistavoitetta** ja joukko konkreettisia toimia.

Tavoite 3: Laadukas koulutus ja elinikäinen oppiminen

Toimet

- ▶ Määritetään sinisen osaamisen puutteet EU:n Atlantin alueella
- ▶ Yhdenmukaistetaan sinisiä työuria koskeva tiedonkeruu
- ▶ Luodaan liiketoimintatiedon hallintajärjestelmä ja edistetään yhteyskeskuksia yritysten ja koulutuksen tarjoajien välisen yhteistyön parantamiseksi
- ▶ Tunnistetaan vertaisoppimisen avulla innoitusta antavia parhaita käytäntöjä työnantajien ja työnhakijoiden kohtaamista varten
- ▶ Hyödynnetään olemassa olevia työmahdollisuuksista tiedottavia foorumeita ja niiden potentiaalia merialan työpaikkoihin liittyen

Tavoite 4: Valtamerten tuntemus

Toimet

- ▶ Käynnistetään Atlantin valtameren tuntemusta koskevan opetusohjelman kokeiluhanke
- ▶ Perustetaan 25 Atlantin alueen sinistä koulua vuoteen 2025 mennessä
- ▶ Liitetään valtamerten tuntemusta koskeva osio (tiedon levittäminen) asiaankuuluviin hankkeisiin
- ▶ Hyödynnetään Atlantin valtameren alueen nuorisofoorumia
- ▶ Kannustetaan kansalaisia valtameren liittyvään toimintaan EU:n Atlantin alueella
- ▶ Otetaan kansalaiset mukaan Euroopan meripäivän, kansainvälisen valtameripäivän

¹² Kuten Horisontti 2020 -ohjelmasta tuettavan Atlantin valtameren tutkimusyhteisliittymän alaisen valtamerten tuntemusta käsittelevän merialan työryhmän laatimassa [transatlanttisessa täytäntöönpanostrategiassa](#) todetaan.

ja tulevan EU4Ocean-foorumin puitteissa järjestettävään toimintaan

PILARI III: MERTEN UUSIUTUVAT ENERGIALÄHTEET

Euroopan vihreän kehityksen ohjelmassa korostetaan merituulivoiman tuotannon keskeistä merkitystä siirtymisessä ilmastoneutraaliin talouteen. Siinä painotetaan tarvetta merialueiden kestävämpään hallintaan, jotta merituulivoiman potentiaali saadaan valjastettua käyttöön. Tämä edellyttää toiminnan perustamista menestyksekkääseen paikalliseen yhteistyöhön, ja sitä edistetään jo nyt aktiivisesti Atlantin alueen meristrategiassa ja sen toimintasuunnitelmassa. Tätä varten komissio aikoo esittää vuoden 2020 viimeisellä neljänneksellä strategian avomerellä tuotettavan uusiutuvan energian kehittämistä EU:ssa. Sen olisi perustuttava muun muassa Atlantin toimintasuunnitelma 2.0:aan.

EU:n Atlantin alue on uudenlaisten merten uusiutuvien energialähteiden¹³, etenkin valtamerienergian ja kelluvien merituulivoimaloiden, kehittämisen edelläkävijä ja kokeilu ympäristö. Jotta seuraava kehitysvaihe eli menestyksekkäiden prototyyppien saattaminen kaupallisesti hyödynnettävään muotoon voidaan saavuttaa, on olennaisen tärkeää säilyttää teknologinen johtoasema, pitää kiinni lahjakkuuksista ja tarjota kohtuuhintaista puhdasta energiaa ja samalla ottaa huomioon mahdolliset vaikutukset meriympäristöön sekä keinot lieventää vaikutuksia.

Atlantin alueen meristrategiaan osallistuvat maat ovat kehittäneet merten aluesuunnittelua koskevaa tiivistä yhteistyötä.

Tämän pilarin avulla vastataan useisiin toisiinsa liittyviin haasteisiin, joita ovat rahoituksen saannin parantaminen, tarvittavan poliittisen tuen ja yleisen hyväksynnän saaminen, tiedon jakamisen helpottaminen ja parhaiden käytäntöjen hyödyntäminen koko alueella.

Edellä mainittuihin tarpeisiin vastaamiseksi tähän pilariin sisältyy **yksi erityistavoite** ja joukko konkreettisia toimia.

Tavoite 5: Hiilineutraaliuden edistäminen merten uusiutuvia energialähteitä hyödyntämällä

Toimet

- ▶ Asetetaan täsmälliset tavoitteet merten uusiutuvien energialähteiden käyttöönotolle Atlantin alueella ottaen huomioon niiden ympäristövaikutukset
- ▶ Määritetään parhaat paikat merten uusiutuvan energian tuotantolaitoksille (myös merituulivoimaloille) ja lähisatamille Atlantin alueella ottaen huomioon mahdolliset vaikutukset meriympäristöön
- ▶ Toteutetaan kannustinjärjestelmiä innovatiivisten uusiutuvan energian laitosten käyttöönottoa varten
- ▶ Kootaan yhteen erilaisia merten uusiutuviin energialähteisiin liittyviä aloitteita koko EU:n Atlantin alueelta Euroopan strategisen energiateknologiasuunnitelman (SET-suunnitelma) perusajatuksen mukaisesti ja sen tavoitteita edistäen
- ▶ Parannetaan yleistä tietoisuutta merten uusiutuvista energialähteistä Atlantin

¹³ Merten uusiutuviin energialähteisiin kuuluvat merituulivoima (pohjaan kiinnitetty ja kelluva) ja valtamerienergia (aalto- ja vuorovesienergia).

alueella käyttäen asianmukaisia viestintävälineitä

- ▶ Tehostetaan valtamerienergiaa käsittelevän eurooppalaisen yhteisön yhteistyötä
- ▶ Laaditaan erityiset valtamerienergiaa koskevat puitteet Atlantilla sijaitseville EU:n saarille

PILARI IV: TERVE VALTAMERI JA SELVIYTYMISKYKYISET RANNIKOT

Atlantin rannikko EU:ssa on haavoittuva, koska ihmisten toiminta alueella on runsasta. Myös voimakkaat myrskyt, tulvat ja eroosio vaikuttavat haitallisesti laajaan osaan rannikkoa, ja tämä vaikutus todennäköisesti pahenee ilmastonmuutoksen myötä. Sekä YK:n hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin¹⁴ antamassa raportissa¹⁵, joka koskee valtameriä ja kryosfääriä ilmaston muuttuessa, että Copernicus-maanseurantaohjelman¹⁶ puitteissa vuosittain annettavassa valtamerien tilaa koskevassa raportissa¹⁷ ennakoidaan, että merenpinnan kohoaminen jatkuu kiihtyvään tahtiin ja että äärimmäiset sääilmiöt (merten lämpöaallot, myrskyhyökyaallot) lisääntyvät.

Toimenpiteet ilmatoriskien hallitsemiseksi ja niihin sopeutumiseksi ovat tarpeellisia rannikkoalueiden asukkaiden ja biologisen monimuotoisuuden sekä haavoittuvan infrastruktuurin ja taloudellisen toiminnan suojelemiseksi. Meri- ja rannikkoluontotyyppejä olisi suojeltava ja niiden arvoa olisi hyödynnettävä etenkin, jotta voidaan kehittää uusia meri- ja rannikkomatkailemisen muotoja. Kyseisen talouden alan ohjaavina periaatteina olisi oltava kiertotalous, saasteettomuus, resurssitehokkuus ja biologisen monimuotoisuuden säilyttäminen. Niiden pohjalta voidaan kehittää kestävämpiä käytäntöjä, jotka hyödyttävät paikallista kehitystä ja paikallista työllisyyttä ympäri vuoden.

Vaikka merenkulusta on viime vuosikymmeninä tullut aiempaa turvallisempaa, tahallista ja tahattomista öljyn ja muiden haitallisten aineiden päästöistä johtuva meriympäristön pilaantuminen on edelleen vakava riski. Vuotojen ja niiden vaikutusten tehokas riskinhallinta edellyttää monialaista yhteistyötä ja aluetason toimia.

Toinen merkittävä ongelma johtuu meriympäristön pilaantumisesta ja erityisesti muoveista. Kierrätyksen kannalta arvokkaat materiaalit saastuttavat Atlantin rantoja ja vahingoittavat ympäristöä. Ne voitaisiin kerätä ja palauttaa talouden käyttöön kiertotalouden edistämiseksi. Rannikkoalueet ja niiden asukkaat voivat kehittää Atlantin alueen ratkaisuja meren roskaantumisen estämiseen koordinoituilla toimilla, jotka täydentävät OSPAR-yleissopimuksen (yleissopimus Koillis-Atlantin merellisen ympäristön suojelusta)¹⁸, EU:n meristrategiapuitedirektiivin¹⁹ ja muoveja koskevan EU:n strategian²⁰ puitteissa parhaillaan toteutettavia aloitteita. Tutkimustoimet ovat osoittaneet myös, että altistuminen vedenalaiselle melulle voi aiheutua merieläimille monenlaisia ei-toivottuja vaikutuksia käyttäytymismuutoksista aina eläinten kuolemaan. Euroopan vihreän kehityksen ohjelman toiminta-alueella ”terveet valtameret, meret sekä rannikko- ja sisävedet” on erityisen suuri

¹⁴ YK:n hallitustenväliselle ilmastonmuutospaneelille annettiin tehtäväksi arvioida tieteellistä näyttöä ilmastonmuutoksesta.

¹⁵ <https://www.ipcc.ch/srocc/home/>

¹⁶ www.copernicus.eu

¹⁷ <http://marine.copernicus.eu/2nd-ocean-state-report-available/>, <http://marine.copernicus.eu/3rd-ocean-state-report-now-available/>

¹⁸ Yleissopimus Koillis-Atlantin merellisen ympäristön suojelusta (OSPAR-yleissopimus) oli avoinna allekirjoittamista varten Oslo ja Pariisin komission ministerikokouksessa Pariisissa 22. syyskuuta 1992. Se hyväksyttiin yhdessä siihen liittyvien loppujulkilausuman ja toimintasuunnitelman kanssa. Kaikki viisi Atlantti-strategiaan osallistuvaa EU:n jäsenvaltiota ovat OSPAR-yleissopimuksen osapuolia.

¹⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:32008L0056>

²⁰ [COM/2018/028](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:32018/028)

merkitys Atlantin valtameren terveyden palauttamisen ja säilyttämisen sekä rannikkoalueiden selviytymiskyvyn varmistamisen kannalta.

Edellä mainittuihin tarpeisiin vastaamiseksi tähän pilariin sisältyy **kaksi erityistavoitetta** ja joukko konkreettisia toimia.

Tavoite 6: Selviytymiskykyisemmät rannikot

Toimet

- ▶ Esitellään kattava varoitus- ja havainnointijärjestelmä ilmastonmuutoksen vuoksi lisääntyvien myrskyjen ja tulvien varalta
- ▶ Luodaan yhteisvaikutuksia EU:n nykyisten infrastruktuurien välillä rannikkoalueiden tarkkailua ja suojelua sekä varoituksia ja seurantaa varten ja vauhditetaan paikallisten meriobservatorioiden kehittämistä
- ▶ Kehitetään testitiloja ja kokeilualueita rannikkoalueiden suojelumenetelmien testaamista ja luontopohjaisten ratkaisujen edistämistä varten
- ▶ Edistetään kestäviä käytäntöjä rannikko- ja merimatkailussa
- ▶ Kootaan luettelo ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevista kansallisista ja alueellisista rannikkoalueiden strategioista ja toimenpiteistä, jotka liittyvät riskinarviointi- ja riskinhallintasuunnitelmiin, ja jaetaan parhaita käytäntöjä
- ▶ Laaditaan Atlantin rannikkoyhteisöille suunnattuja tiedotuskampanjoita
- ▶ Valistetaan nuorisoa ja rannikkoyhteisöjä rantaviivan muuttumisesta ja tavoista sopeutua merenpinnan nousuun
- ▶ Jaetaan parhaita käytäntöjä merten aluesuunnittelun soveltamisesta rannikkoalueiden sopeutumiseen ja selviytymiskykyyn ja sovellettaviin ympäristöarviointeihin (ympäristövaikutusten arviointi²¹, strateginen ympäristöarviointi²², asiaankuuluvat arvioinnit²³)
- ▶ Kartoitetaan rannikoiden kosteikkoja niiden suojelemiseksi ja jotta voidaan seurata niiden toimintaa hiilinieluinä

²¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/92/EU, annettu 13 päivänä joulukuuta 2011, tiettyjen julkisten ja yksityisten hankkeiden ympäristövaikutusten arvioinnista (EUVL L 26, 28.1.2012, s. 1–21), sellaisena kuin se on muutettuna 16 päivänä huhtikuuta 2014 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2014/52/EU (EUVL L 124, 25.4.2014, s. 1–18).

²² Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/42/EY tiettyjen suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (EYVL L 197, 21.7.2001, s. 30–37).

²³ Neuvoston direktiivi 92/43/ETY, annettu 21 päivänä toukokuuta 1992, luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta (EYVL L 206, 22.7.1992), sellaisena kuin se on muutettuna neuvoston direktiivillä 97/62/EY, annettu 27 päivänä lokakuuta 1997 (EYVL L 305, 8.11.1997, s. 42), Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 1882/2003, annettu 29 päivänä syyskuuta 2003 (EUVL L 284, 31.10.2003, s. 1), neuvoston direktiivillä 2006/105/EY, annettu 20 päivänä marraskuuta 2006 (EUVL L 363, 20.12.2006, s. 368) ja neuvoston direktiivillä 2013/17/EU, annettu 13 päivänä toukokuuta 2013 (EUVL L 158, 10.6.2013, s. 193).

Tavoite 7: Meriympäristön pilaantumisen torjunta

Toimet

- ▶ Kehitetään ”roskattomia” rannikkoyhteisöjä koskeva kokeiluhanke
- ▶ Hyödynnetään käytettävissä olevia välineitä meren roskaantumisen sekä tahattoman ja tahallisen pilaamisen merkittävimpien lähteiden, reittien ja kriittisimpien alueiden tunnistamiseksi
- ▶ Edistetään kiertotalouteen perustuvaa liiketoimintaa, kehitetään kannustimia ja ympäristösertifiointijärjestelmiä
- ▶ Käynnistetään yhteisiä toimia, joilla lisätään yleistä tietoisuutta ongelmasta, kuten rantapäiviä, jotka kokoavat yhteisöjä yhteen puhdistamaan rantoja
- ▶ Edistetään roskien kalastamista koskevia aloitteita, joilla kannustetaan kaikkia kalastajia tuomaan tavanomaisten kalastustoimien yhteydessä pyydyksiin tarttuneet jätteet maihin
- ▶ Sitoudutaan OSPAR-yleissopimuksen puitteissa toteuttamaan meren roskaantumista koskevan alueellisen toimintasuunnitelman mukaista yhteistoimintaa
- ▶ Edistetään EU:n jäsenvaltioilta meristrategiapuitedirektiivissä vaadittua meren roskaantumisen ja vedenalaisen melun torjuntaa koskevien toimien koordinoitua ja tehokasta toteuttamista
- ▶ Tuetaan unionin pelastuspalvelumekanismiin sekä Bonnin ja Lissabonin sopimusten puitteissa toteutettavaa työtä, jonka tavoitteena on tehokkaasti ehkäistä tahallista ja tahatonta pilaamista sekä varautua ja reagoida siihen
- ▶ Edistetään yhteistyötä toimialojen välillä koordinoitujen toimien toteuttamiseksi merellä ja rannikolla

4. TOIMINTASUUNNITELMAN HALLINNOINTI

4.1. KOORDINOINTI

Poliittisesta koordinoinnista vastaavat osallistuvien maiden meriasioista vastaavat ministerit. Jäsenvaltiot määrittelevät aloitteen laajat poliittiset suuntaviivat (mukaan lukien Atlanti-strategian maantieteellisen ulottuvuuden), seuraavat sen toteuttamista ja pitävät esillä tarvetta kantaa aloitteesta vastuuta. Jäsenvaltiot voivat päättää Euroopan komissiota kuullen Atlanti-strategian laajentamisesta koskemaan mitä tahansa muuta asiasta kiinnostunutta valtiota.

Toiminnan koordinoinnista huolehtii Atlanti-strategian komitea, joka toimii toimintasuunnitelman päätöksentekuelimenä (täytäntöönpanoelimenä) toimivaltuuksiansa puitteissa ja varmistaa rannikkoalueiden edustajien asianmukaisen osallistumisen (kunkin EU:n jäsenvaltion valtiosäännön mukaisesti). Asiaankuuluvien rahastojen ja rahoituslaitosten sekä muiden laitosten edustajia voidaan kutsua tarkkailijoiksi tapauskohtaisesti (esim. kokouksen asialistan perusteella). Euroopan komissio on komitean pysyvä jäsen.

Erityisissä työjärjestelyissä määritellään hallintoelimiä koskevat yksityiskohtaiset säännöt, niiden tehtävät ja työjärjestys.

4.2. TÄYTÄNTÖÖNPANO JA RAPORTOINTI

Tämä toimintasuunnitelma on kehoitus rannikkoalueille, yksityiselle sektorille, tutkijoille, kansallisille viranomaisille ja muille toimijoille aloittaa asetettujen tavoitteiden mukaisten hankkeiden suunnittelu. Atlantin rannikkoalueilla EU:ssa toimivien nykyisten ja uusien kumppanuuksien olisi hyödynnettävä toimintasuunnitelman tarjoamia puitteita tiedon jakamiseen ja innovointiin.

Jotta täytäntöönpano voisi olla tehokasta, eräiden keskeisten edellytysten on täyttyvä ja niistä on tehtävä selkeät päätökset varhaisessa vaiheessa. Nämä edellytykset ovat seuraavat:

- Jäsenvaltioiden on hyväksyttävä tarkistettu toimintasuunnitelma ennen sen täytäntöönpanoa; osallistuvien maiden on tiedostettava, että toimintasuunnitelman tavoitteet koskevat useita eri politiikanaloja, ministeriöitä ja hallintotasoja; jäsenvaltiot asettavat prioriteetit, ottavat vastuuta, mukauttavat toimintapolitiikkoja ja määrärahoja kansallisella ja aluetasolla ja kannustavat alueviranomaisia ja yksityisiä sijoittajia osallistumaan olemassa olevien järjestelyjen ja rakenteiden puitteissa sekä tarjoavat riittävät varat ja resurssit omien valmiuksiensa mukaisesti;
- Atlantti-strategian komitea arvioi ja päivittää toimintasuunnitelmaa (eli määrittelee sen painopistealueet ja saattaa ne ajan tasalle) määräajoin sekä ehdottaa/hyväksyy lippulaivatoimia ja voi laatuleimata hankkeita;
- Euroopan komissio edistää EU:n tason strategista lähestymistapaa sekä koordinointia – ja mahdollisuuksien mukaan rahoituksen mukauttamista – olemassa olevien, määritettyjen pilarien ja toimien kannalta olennaisten EU:hun liittyvien aloitteiden ja välineiden²⁴ kanssa;
- valtiot valvovat ja arvioivat kansallista edistymistä maittain tarpeen mukaan, myös Atlantin alueen avunantomekanismin avulla, ja tarjoavat opastusta täytäntöönpanoa varten;
- keskeiset sidosryhmät olisi otettava mukaan täytäntöönpanoon, mukaan lukien kansalliset, alueelliset ja paikalliset viranomaiset, talouden toimijat, yhteiskunnalliset toimijat, kansalaisyhteiskunta, tiedeyhteisö ja valtiosta riippumattomat järjestöt; niiden osallistumista edistetään myös julkisilla tapahtumilla (esim. vuosittain pidettävät foorumit, yritysten väliset tapahtumat ja sijoittajien houkuttelemista/pikarahoitusta koskevat tapahtumat);
- Atlantti-strategian komitea hyödyntää määräaikaiseurantaa ja edistymisen seurantaa raportoidessaan poliittiselle tasolle, ja se on vastuussa toimintasuunnitelman täytäntöönpanon varmistamisesta;
- erityinen avunantomekanismi tarjoaa EU:n jäsenvaltioille tukea etukäteen ja auttaa kuhunkin pilariin kuuluvien tavoitteiden saavuttamisessa; tukeen olisi sisällyttävä myös sidosryhmien osallistaminen ja niiden auttaminen kumppanuuksien luomisessa, lähtötason vahvistamiseen, edistymisen seurantaan ja siitä raportointiin tarvittavien tietojen kerääminen sekä Atlantin merialan tietokeskuksen²⁵ ylläpitäminen;
- Atlantin toimintasuunnitelmasta ja laajemmin Atlantin alueen meristrategiasta tiedottaminen on velvollisuus, jonka EU:n ja sen jäsenvaltiot – kansallinen, alueellinen

²⁴ Asianomaisia rahastoja, ohjelmia ja hankkeita koskevien arviointimenettelyjen ja -perusteiden arvioinnista riippuen ja sitä rajoittamatta.

²⁵ <https://maritime.easme-web.eu/>

ja paikallinen taso – jakavat; avunantomekanismi kehittää ja koordinoi johdonmukaista viestintää EU:n Atlantin alueella.

Seuranta ja arviointia varten luodaan puitteet, joiden avulla voidaan seurata toimintasuunnitelman etenemistä ja arvioida, missä määrin toimintasuunnitelman tavoitteet toteutuvat. Tämän jatkuvan tarkastelun tulosten perusteella toimintasuunnitelmaa on mahdollista muuttaa tulevaisuudessa.

4.3. RAHASTOJEN JA RAHOITUKSEN HYÖDYNTÄMINEN

EU:n talousarviosta ei ole osoitettu varoja Atlantin toimintasuunnitelmaan. Se on riippuvainen pääasiassa sellaisista toimintasuunnitelman tavoitteiden ja toimien kannalta soveltuvista EU:n ja kansallisista rahastoista, joista varoja on saatavilla. Toimintasuunnitelman ajoittamisen toivotaan toimivan inspiraationa EU:n jäsenvaltioiden ja rannikkoalueiden hallintoviranomaisille niiden laatiessa kumppanuussopimuksiaan ja ohjelmiaan, joiden on tarkoitus valmistua ennen vuoden 2020 loppua.

Seuraavaa ohjelmakautta (2021–2027) silmällä pitäen tiedonannossa tarkastellaan, mitä rahoitusta tarvitaan yksilöityjen toimien onnistuneen toteuttamisen varmistamiseksi. Siihen tarvitaan sekä julkista investointia kansallisista ja EU:n talousarvioista että yksityistä rahaa.

EU:n jäsenvaltiot ja niiden rannikkoalueet voivat hyödyntää seuraavia:

- Euroopan rakenne- ja investointirahastot (ERI-rahastot), erityisesti
  - Euroopan meri- ja kalatalousrahasto (EMKR) ja
  - Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR), mukaan lukien Euroopan alueellisen yhteistyön ohjelmat,
- Horisontti 2020- ja Horisontti Eurooppa -tutkimusohjelmat,
- COSME-ohjelma (pk-yritykset),
- Verkkojen Eurooppa -väline (infrastruktuuri),
- Erasmus+ -ohjelma (koulutus, nuoriso ja urheilu),
- Life-ohjelma (ympäristö ja ilmasto),
- uudistusten tukiohjelma (taloudellinen ja tekninen tuki pyyntöjen perusteella),
- unionin pelastuspalvelumekanismi (rajat ylittävien riskien sekä avomerellä ja rannoilla tapahtuvan meren pilaantumisen ehkäisy ja niihin varautuminen).

Alueelliset yhteistyöohjelmat ja erityisesti Atlantin aluetta koskeva Interreg-ohjelma helpottavat maiden välistä yhteistyötä, johon tällä toimintasuunnitelmalla pyritään.

EU aikoo myöntää suuren osan tuesta rahoitusvälineiden kautta. Vuosien 2013 ja 2017 välillä Euroopan investointipankki myönsi liki 3 miljardin euron arvosta lainoja hankkeille, jotka koskivat yhteyksiä ja vihreää teknologiaa EU:n Atlantin alueella. Investointipankki oli siten toiseksi tärkein rahoituslähde Euroopan aluekehitysrahaston jälkeen. Myös Euroopan strategisten investointien rahasto on ollut mukana tarjoamalla takuita, jotka pienentävät julkisten ja yksityisten sijoittajien riskiä. Näihin lainoihin ja takuisiin on yhdistetty EU:n ohjelmista myönnettäviä avustuksia. BlueInvest-foorumi, jonka toiminta käynnistyi syyskuussa 2019, auttaa pk-yrityksiä rahoituksen saannissa. Sen ansiosta yritykset pystyvät tuomaan markkinoille uusia tuotteita tai palveluja, kun ne saavat yritysvalmiuteen liittyvää valmennusta ja avustuksia esimerkiksi jatkokehittämistä tai demonstrointia varten. InvestEU-ohjelmassa, jota komissio on ehdottanut Euroopan strategisten investointien rahaston

jatkajaksi vuosina 2021–2027, painotetaan entistä enemmän hiilestä irtautumisen ja kiertotalouden kaltaisten EU:n tavoitteiden saavuttamista.

5. LAAJEMMAT YHTEYDET JA BREXIT

Toimintasuunnitelman täytäntöönpano ei edellytä EU:n lainsäädännön muuttamista. Toimintasuunnitelman tavoitteena on vahvistaa EU:n Atlantin alueen kannalta merkityksellisiä EU:n toimintapolitiikkoja ja lisätä niiden välistä synergiaa, jotta voidaan tukea kestäväää, selviytymiskykyistä ja kilpailukykyistä sinistä taloutta Atlantin rannikolla sijaitsevilla EU:n alueilla. Siihen sisältyvät ennen kaikkea ne EU:n politiikat ja ohjelmat, jotka käsittelevät satamia ja yhteyksiä²⁶, uusiutuvista lähteistä peräisin olevaa energiaa²⁷, koulutusta ja osaamista²⁸, ilmastonmuutoksen hillitsemistä, erityisesti osaamisohjelmaan sisältyviä toimia, ja siihen sopeutumista²⁹, ympäristöä³⁰ ja tutkimusta ja innovointia³¹.

Toimintasuunnitelman tukiperustan laajentaminen edellyttää yhteistyötä tunnettujen verkostojen kanssa, jotta saadaan luotua yhteyksiä erikoistuneisiin sidosryhmien ryhmittymiin, kuten Yritys-Eurooppa-verkostoon³², FARNET-verkostoon³³ ja alueellisiin ja paikallisiin klustereihin. Synergiaa pyritään edistämään myös muiden hallitustenvälisten elinten ja esimerkiksi Koillis-Atlantin merellisen ympäristön suojelua koskevan yleissopimuksen³⁴ ja Atlantin valtameren tutkimusyhteenliittymän³⁵ kanssa, joiden maantieteellinen toiminta-ala ja soveltamisala ovat samanlaiset kuin toimintasuunnitelmalla.

Yhdistynyt kuningaskunta ei 1. helmikuuta 2020 alkaen ole enää Euroopan unionin jäsenvaltio. Yhdistyneen kuningaskunnan asema kolmantena maana määrittelee sen, missä laajuudessa ja millaisin ehdoin se osallistuu Atlantin toimintasuunnitelmaan.

6. PÄÄTELMÄ

Komissio pyytää Euroopan parlamenttia ja neuvostoa hyväksymään toimintasuunnitelman ja tässä tiedonannossa esitetyt suuntaviivat. Komissio pyytää myös alueiden komiteaa ja Euroopan talous- ja sosiaalikomiteaa antamaan lausunnon tästä aloitteesta.

²⁶ Satamapalvelujen tarjoamisen puitteet ja satamien rahoituksen läpinäkyvyyttä koskevat yhteiset säännöt: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:32017R0352>

²⁷ Uusiutuvista lähteistä peräisin olevaa energiaa koskeva tarkistettu direktiivi:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018L2001&from=FI>

²⁸ Uusi osaamisohjelma Euroopalle: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0381&from=EN>

²⁹ Euroopan vihreän kehityksen ohjelma: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?qid=1576150542719&uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN>

³⁰ Meristrategiapuitedirektiivi, ympäristövaikutusten arviointi, strateginen ympäristöarviointi ja asiaankuuluvat arvioinnit meritulivoiman osalta

³¹ https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/research-area/oceans-and-seas_en

³² <https://een.ec.europa.eu/>

³³ https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet2/node_en

³⁴ <https://www.ospar.org/convention>

³⁵ <https://www.atlanticresource.org/aora/site-area/background/whoweare>